

Referanser: KR 07/13, MKR 14/13, KR 17/13

Saksdokumenter: NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitik

NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn - Stålsettutvalget

Sammendrag

Kirkemøte 2013 får her oversendt et sakspapir med overordnede føringer for en senere utarbeidelse av Kirkerådets hørings svar på NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn. Sakspapiret legger opp til at Kirkemøtets overordnede føringer er av prinsipiell og nettopp overordnet karakter. Så vil Kirkerådet på bakgrunn av dette gå inn i de konkrete politiske forslagene som fremmes i NOUen, og avgi hørings svar på disse.

Saksdokumentet legger opp til at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. Saksdokumentet vektlegger at det er viktig at det offentlige viderefører en aktivt støttende tros- og livssynspolitik, som i større grad enn i dag likebehandler ulike tros- og livssynssamfunn, og som aktivt tilrettelegger og åpner opp for tro- og livssyn i ulike offentligheter. Et viktig poeng er at et livssynsåpent samfunn best bygges ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *suppleres* av et mangfold av tros- og livssynsaktører.

Saksdokumentet støtter utvalget i at statens tros- og livssynspolitik ikke må være i strid med menneskerettighetene. Samtidig påpekes det at menneskerettighetene ikke lar seg omsette i praktisk politik uten at det blir gjort nødvendige avveininger mellom ulike, hver for seg velbegrunnede interesser.

Saksdokumentet påpeker at prinsippene som oppstilles i NOU 2013: 1 ikke vil gi entydige løsninger på konkrete spørsmål. Dette skyldes dels at de hver for seg ikke har klare konturer eller rekkevidde, dels at de i noe grad kan stå i motstrid med hverandre.

Saksdokumentet foreslår derfor å supplere utvalgets åtte prinsipper med et niende prinsipp for en helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. Dette er et prinsipp om at statens aktive tros- og livssynspolitikk i sin utforming også skal ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske identitet – også der denne er av religiøs karakter – så fremt dette ikke bryter med trosfriheten eller andre menneskerettigheter.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar Overordnede føringer for Kirkerådets høringssvar på NOU 2013:1 – Det livssynsåpne samfunn.

Saksorientering

a) Det livssynsåpne samfunn – en helhetlig tros- og livssynspolitik (NOU 2013:1)

Utredningen NOU 2013: 1 Det livssynsåpne samfunn viderefører prosessen fra religionsmonopol til tros- og livssynspluralisme, og foreslår en mer helhetlig tros- og livssynspolitik i Norge. Politikken skal i all hovedsak være livssynsåpen, aktivt støttende og mer likebehandlende. NOUen bruker konsekvent begrepet «livssynsåpent». Aldri «livssynsnøytralt». Det angir en politisk hovedretning hvor en sier at tro og livssyn ikke skal bort fra det offentlige rom, men at det snarere er en naturlig del av ulike offentligheter og også i flere tilfeller berikende. For å oppnå større grad av likebehandling velger utvalget i noen sammenhenger å utvide til et bredere tros- og livssynsnærver – altså å supplere Dnks stilling/nærver. I andre sammenhenger foreslår utvalget å redusere Dnks stilling/nærver for å oppnå en større grad av likebehandling.

Selv om det overordnede perspektivet med et livssynsåpent samfunn har en grunnleggende positiv tilnærming til tro og livssyn, synes NOU 2013: 1 også å inneholde en viss skepsis til tro og livssyn. Selv om man ønsker en aktivt støttende politikk, foreslår utvalget en del tiltak og kontrollmekanismer, spesielt i saker der tros- og livssynsfriheten kan komme i konflikt med andre grunnleggende menneskerettigheter, f.eks. retten til ikke å bli diskriminert på grunnlag av kjønn eller seksuell orientering.

En aktivt støttende religionspolitikk fra staten forutsetter likebehandling. Utvalget legger opp til at trossamfunn og livssynssamfunn skal likebehandles i større grad enn i dag, og at kulturarv- og tradisjonsbegrunnelser bør veie mindre enn de hittil har gjort. Den norske kirke sidestilles i større grad med andre tros- og livssynssamfunn, og må som følge av dette lære å se seg som en av mange. Utvalget har også en proporsjonalitetstilnærming til likebehandlingsprinsippet: det åpner opp for at staten kan forskjellsbehandle begge veier, (både til fordel for minoritet og majoritet) der hvor det foreligger saklige grunner for det.

b) Videre prosedyre:

Kirkemøtet får her oversendt et forslag til overordnede føringer som vil danne det prinsipielle utgangspunktet for Kirkerådets senere høringsvar på NOU 2013: 1. Departementet har satt høringsfristen for utredningen til 30. august 2013, men Kirkerådet har fått utsatt fristen til 30. september d.å. og vil vedta et fylldig høringsvar på NOU 2013:1 på sitt møte 26. – 27. september 2013. Kirkerådet vil ta stilling til de konkrete, politiske forslagene i utredningen i sitt høringsvar.

Utkast til overordnede føringer ble behandlet på Mellomkirkelig råds møte 5-6. mars og forslag til endringer ble oversendt Kirkerådet. Samisk kirkeråd behandlet samme sak på sitt møte 5-6. mars og gjorde følgende vedtak (SKR 08/13):

1. SKR har hatt innledende drøfting av NOU 2013:1 «Det livssynsåpne samfunn» og vil komme tilbake til et mer formelt høringsvar på sitt møte i september dersom det gis utsettelse på høringsfristen 30. august.

2. På det nåværende tidspunkt ønsker SKR å spille inn følgende momenter til behandlingen i KR/KM:
 - SKR gir sin støtte til at spørsmålet om menneskerettigheter og hensynet til internasjonale konvensjoner fokuseres tydeligere enn i utredningen. I en samisk kontekst er dette særskilt viktig i henhold til Grunnlovens § 110a som viser til statens spesielle ansvar for å legge til rette for å sikre og utvikle det samiske folks kultur og samfunnsliv. («Det påligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.»)
 - SKR gir også sin støtte til forslaget om et niende, grunnleggende prinsipp for en fremtidig helhetlig tros- og livssynspolitikk, «nemlig et prinsipp om at statens aktive tros- og livssynspolitikk i sin utforming også skal ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske identitet – også der denne er av religiøs karakter – så fremt dette ikke bryter med trosfriheten og andre menneskerettigheter» (jfr forslag til KR-sak 17/13).
3. Med utgangspunkt i disse to forhold ønsker SKR å gi uttrykk for at en ikke ønsker endring av den innarbeide praksis når det gjelder vigslar og gravferd, eller når det gjelder geistlig betjening i samfunnets institusjoner.
4. Samisk kirkeråd viser for øvrig til delkapittel 5.6.12 (Statens ansvar for en aktivt støttende samisk tros- og livssynspolitikk) i Strategiplan for samisk kirkeliv.

Bispemøtet, KA, bispedømmerådene og fellestrådene er også høringsinstanser (ikke menighetsrådene), og Kirkerådet får anledning til å vurdere andre kirkelige høringssvar før rådet ferdigstiller sitt eget.

I løpet av våren vil Norges kristne råd (NKR) arrangere to rådslag om problemstillinger i NOUen, og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) vil arrangere ett rådslag. Både NKR og STL er høringsinstanser, og Kirkerådet vil også kunne vurdere disse høringssvarene før det ferdigstiller sitt eget.

Overordnede føringer for Kirkerådets høringsvar til Det livssynsåpne samfunn – En helhetlig tros- og livssynspolitikk (NOU 2013:1)

Innledning

Kirkemøtet for Den norske kirke (KM) ønsker på bakgrunn av NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn* å komme med en prinsipp-uttalelse om en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. KM har siden behandlingen av Kirkerådets Kirke/stat-utvalg i 2002 understreket behovet for en mer helhetlig, statlig tros- og livssynspolitikk, og hilser utredningen fra Stålnettutvalget velkommen.

KM mener at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. En tros- og livssynspolitikk for et livssynsåpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for tro- og livssyn i ulike offentligheter. Religiøs praksis og trosuttrykk kan ikke forvises til private rom og enkeltpersoners indre liv. KM mener at det er viktig at det offentlige viderefører en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. KM synes at NOU 2013: 1 gir mange gode forslag til hvordan en slik politikk kan gjennomføres, selv om KM også er uenig i noen av de konkrete forslagene.

Den norske kirke anerkjennes i utvalgets rapport som et trossamfunn, og ikke som et statlig religionsvesen. Den norske kirke har som trossamfunn og verdileverandør en tydelig og betydningsfull plass i det offentlige rom og i statens tros- og livssynspolitikk. KM understreker at for å få en større grad av likebehandling i et livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammevilkår som tilrettelegger for *utviding* av et bredere tros- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder – ikke *redusere* nærværet til Den norske kirke. KM mener at et livssynsåpent samfunn best bygges ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *suppleres* av et mangfold av tros- og livssynsaktører.

Et livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Et samfunn som forstår seg selv som livssynsåpent, åpner rom som Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn med frimodighet kan gi innhold og retning. Det vil Den norske kirke gjøre i dialog og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn. KM mener at en aktivt støttende og mer likebeholdende tros- og livssynspolitikk er nødvendig også med tanke på at tros- og livssynssamfunn skal kunne bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

De internasjonale menneskerettighetene som viktige markører for vern om tros- og livssynsfrihet

For Den norske kirke er det en vesentlig oppgave å arbeide for menneskeverd og at menneskerettigheter ivaretas. Menneskeverdet og enkeltmennesker sin integritet skal ikke

krenkes, men forsvares når det trengs. KM ser de internasjonale menneskerettighetserklæringene som svært viktige uttrykk og verktøy for dette.

KM finner det selvsagt at den fremtidige tros- og livssynspolitikken skal strebe etter å oppfylle de internasjonale forpliktelser Norge har påtatt seg. At tros- og livssynsfriheten beskyttes for alle, er et ufravikelig utgangspunkt for all politikk. KM vil uttrykke sin fulle støtte til utvalget om at menneskerettighetene skal gjøres til en integrert del av statens tros- og livssynspolitik. Samtidig påpeker KM at dette ikke uten videre løser grensetilfellene – herunder avveininger mellom ulike, hver for seg velbegrunnede interesser, jf. utvalgets prinsipp 6, som viser noe av kompleksiteten av motstridende hensyn. KM viser således til at praktisk tros- og livssynspolitik åpner for kompliserte avveininger av motstridende hensyn, slik det fremgår en rekke steder i utredningen.

Norges menneskerettslige forpliktelser er undergitt et nasjonalt handlingsrom, knyttet til hvordan de blir realisert i norsk rett og får betydning for norske ordninger. Konkret betyr dette at statene har en viss mulighet til å foreta valg innenfor flere rimelige tolkninger.

KM finner grunn til å fremheve at Storkammeret i EMD (Den europeiske menneskerettighetsdomstolen) ga Italia medhold i den såkalte krusifiksdommen (Lautsi-saken). Plasseringen av krusifiks i italienske klasserom ble ikke ansett for å være konvensjonsstridig, selv om det ga majoritetsreligionen en synlig plass i klasserommet. Det falt altså innenfor statens skjønnsmargin å avgjøre det kulturelle uttrykket, i dette tilfelle med svært tydelige religiøse konnotasjoner, i en så sentral offentlighet som klasserommet i den offentlige skolen. Dommen har viktige konsekvenser for fortolkningen av innholdet i prinsippene om ikke-diskriminering og likebehandling, noe KM mener utvalget burde drøftet grundigere.

Prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik

KM vil uttrykke en grunnleggende støtte til utvalgets foreslåtte 8 prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitik i Norge. De 8 prinsippene er:

1. Tros- og livssynsfriheten beskyttes for alle.
2. Den enkeltes tros- og livssynspraksis må ikke krenke andres rettigheter og friheter
3. Ikke-diskriminering: Staten må ikke utsette noen for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling på grunn av deres tros- eller livssynspraksis.
4. Det legges aktivt til rette for alle borgeres tros- og livssynspraksis.
5. Likebehandling: Staten bør tilstrebe at enhver borger får – i prinsippet og i rimelig praksis – samme grad av støtte til sin tros- og livssynsutøvelse.
6. Statens aktive tros- og livssynspolitik må i sin utforming vurderes opp mot sentrale fellesverdier: demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling.
7. Organisert tros- og livssynsutøvelse som mottar statlig støtte, må forventes å vise vilje til åpenhet og vise annen tros- og livssynsutøvelse den samme respekt som en selv forventer og nyter godt av.

8. Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.

Som utvalget selv påpeker, har prinsippene vært vurdert opp mot hvert enkelt saksfelt som er gjennomgått, og de utgjør et samlet hele og må ses i forhold til hverandre. KM gir sin fulle tilslutning til at dette er gode prinsipper, men finner grunn til å påpeke at prinsippene ikke uten videre gir klare svar eller løsninger på konkrete, samfunnsmessige spørsmål.

At prinsippene ikke gir entydige løsninger på konkrete politiske spørsmål, skyldes dels at de hver for seg ikke har klare konturer eller rekkevidde, dels at de i noe grad kan stå i motstrid med hverandre. Det klareste uttrykk for at utvalget ikke har funnet noen fasit på hva som er det, eller de mest tungtveiende prinsipp, er at selv om et *samlet* utvalg slutter seg til prinsippene – med unntak fra at to utvalgsmedlemmer ikke støtter prinsipp 4 om at det offentlige aktivt skal tilrettelegge for tros- og livssynspraksis – har ikke denne tilslutning hindret at utvalgets medlemmer har *skiftet* mellom flertall og mindretall fra sak til sak. Mer enn noe viser dette kompleksiteten i de spørsmål som diskuteres, og at praktisk tros- og livssynspolitikk har store innslag av verdivurderinger ved seg. Den nærmere *vektingen* av hver for seg legitime verdier, vil påvirke de svar som gis på konkrete spørsmål.

KM mener i denne sammenhengen at det også er *flere prinsipper* enn de åtte som utvalget foreslår som bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk. Alternativt kunne prinsipp 6 utvidet rammen for hva som er «sentrale fellesverdier». Se nedenfor forslaget om et niende prinsipp.

Likebehandling og ikke-diskriminering

I et land med en majoritetskirke – *uavhengig* av hvilken formell tilknytning denne har til staten – vil debatter og motstridende interesser ofte dreie seg om spørsmål og uenighet i fortolkningen av likebehandling og ikke-diskriminering. KM slutter seg til utvalgets vurdering om at prinsippene om likebehandling og ikke-diskriminering må være styrende for norsk tros- og livssynspolitikk. Prinsippet om ikke-diskriminering har bakgrunn i diskrimineringsforbudet i EMK art. 14 og SP art. 26. KM er enig med utvalget i at en del forhold som i det ytre eller formelt fremstår som forskjellsbehandling, *ikke* vil være diskriminering i menneskerettslig forstand, fordi det ikke utgjør en *usaklig* forskjellsbehandling. For å vurdere om noe er diskriminering, må en vurdere om eventuell forskjellsbehandling er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og ikke er uforholdsmessig inngripende. KM påpeker også at *indirekte diskriminering* er en naturlig del av en helhetlig, offentlig ikke-diskrimineringspolitikk.

Prinsippet om ikke-diskriminering må ses i sammenheng med prinsippet om likebehandling, som ofte betyr nettopp ikke-diskriminering. KM vil påpeke at prinsippet om likebehandling må forstås i vid forstand og ut over kun å gjelde tilskuddsordninger. KM vil i denne sammenheng understreke at offentlige tjenester og ordninger for

framtiden i større grad enn det som er gjeldende i dag, må tilpasses et tros- og livssynsmessig pluralistisk samfunn.

I et samfunn med en majoritetskirke reiser likebehandlingsprinsippet noen dilemmaer. KM viser til at *likebehandling vanskelig kan bety full likhet*. Et uttrykk for dette er utvalgets forslag om å videreføre de nåværende åtte helligdagene (i tillegg til søndagene).

I noen tilfeller kan det være saklige grunner for ikke å likebehandle – enten for å ivareta minoriteter på den ene siden, eller, på den andre siden, på grunnlag av historiske forhold og kultur, samt vektlegging av antall eller omfang av behov.

KM vil uttrykke at det er en viktig prinsipiell forskjell mellom *ubegrunnet særbehandling* på den ene siden og *i faktisk henseende å ha en særstilling i samfunnet* på den annen. Alene oppslutningen om Den norske kirke – uavhengig av kirkens forhold til staten i dag – er et uttrykk for en slik særstilling. Det er ikke til å unngå at oppslutningen i seg selv kan få praktiske konsekvenser – om ikke annet så av praktiske grunner. KM viser i denne sammenheng til sitt hørings svar på NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*, hvor det i uttalelsen pkt. 2.1.2. sier: «Kirkemøtet vil peke på at Den norske kirkes oppslutning i befolkningen og dens historiske og aktuelle betydning for kultur og samfunnsliv begrunner at den i sin relasjon til staten gis en viss særstilling i forhold til andre tros- og livssynssamfunn. Dette må imidlertid ikke gå på bekostning av tros- og livssynsfriheten.»

Et niende prinsipp

Som vist til ovenfor, gir KM støtte til utvalgets foreslåtte prinsipper for en mer helhetlig tros- og livssynspolitik, men påpeker i tillegg at det også er andre forhold og prinsipper som bør vektlegges i den konkrete utformingen av en slik politikk.

I utvalgets prinsipp 6 er historiske og kulturelle verdier og tradisjoner ikke omtalt som «sentrale fellesverdier». KM mener at dette er en mangel ved utvalgets fremstilling av hva som er sentrale prinsipper, både fordi utvalget selv *faktisk* benytter seg av et slikt prinsipp for eksempel i spørsmålet om helligdager, men også fordi vektleggingen av historiske og kulturelle tradisjoner og verdier er et politisk gyldig og ikke i seg selv menneskerettsstridig prinsipp for statens framtidige tros- og livssynspolitik. Prinsippet må selvsagt veies opp mot de andre prinsippene fra sak til sak.

I Norge har jødisk-kristne-humanistiske tradisjoner og verdier i mer enn tusen år – på godt og vondt – fungert som tilhørighets- og verdiskapende faktorer i samfunnet. Religion har hatt en betydning for samfunnsintegrasjonen, og tro og livssyn spiller fremdeles en rolle for denne integrasjonen. I hørings svaret til NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke* sa Kirkemøtet

«Den norske kirke deler sin historie med det norske og samiske folk. I over 150 år har også andre kirker enn den lutherske preget vår kultur, og i de siste 30 år har flere religiøse minoriteter bidratt til å gjøre Norge til et mer flerkulturelt samfunn. Gjennom sin plass i offentligheten bidrar Den norske kirke til den kulturelle sammenheng i samfunnet. Folkekirken har blitt formet av og satt sitt preg på

kultur, historie og samfunnsliv. Kirken skal fortsatt være med å bygge identitet ved å ta vare på og fornye tradisjoner, styrke fellesskapsopplevelsen og samtidig ivareta en samfunnskritisk funksjon. Kirken vil, ved å videreføre og aktualisere kristen tro, i samspill med andre religioner og livssyn, bidra til felles verdier i samfunnet. I kraft av sin størrelse har Den norske kirke i århundrer vært en betydelig verdibærer.» (Pkt. 1.1.1 Folkekirke og samfunn; Kirkemøtets høringsuttalelse til NOU 2006: 2)

KM mener dette er vurderinger som også i dag er gyldige – og som ikke må overses når en skal drøfte en fremtidig tros- og livssynspolitikk. KM vil understreke at religion og livssyn er mer enn «en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatninger når det gjelder de store eksistensielle spørsmål.» Religion og livssyn er også kultur, tradisjon, holdninger, normgrunnlag, individuell og kollektiv identitet. Prinsipper for en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk kan derfor ikke bare være av individorientert art, men må også være kollektive og samfunnsorienterte.

KM vil derfor supplere utvalgets åtte prinsipper ved å foreslå et niende prinsipp for en helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. Statens aktive tros- og livssynspolitikk bør i sin utforming også ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske identitet der denne har tros- og livssynsmessige relevans. Dette prinsipp må gjelde så fremt det ikke bryter med trosfriheten og andre menneskerettigheter. KM mener dette vil legge til rette for et livssynsåpent samfunn hvor både majoriteter og minoriteter kritisk kan ta vare på og utvikle sin kulturarv.

KM er på dette grunnlag ikke enig med utvalget når de i kapittel 10 konkluderer med at «... ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en framtidig politikk og for framtidige ordninger være slik at likebehandlingsprinsippet er overordnet argumenter basert på historiske forhold» (side 114 andre spalte). KM mener for det første at dette blir for unyansert da en helhetlig tros- og livssynspolitikk alltid vil måtte drøfte de ulike prinsippene opp mot hverandre, og – avhengig av sak – vurdere hvilke i en gitt situasjon som bør veie tyngst. For det andre kan det se ut som at utvalget her setter likhetstegn mellom ivaretagelse av kristen kultur og «argumenter basert på historiske forhold». Når om lag 90 % av befolkningen i Norge tilhører kristne trossamfunn, blir det lite treffende.

Grunnlov, verdiparagraf og rammelov

Den norske kirke har lenge ønsket å få en mer selvstendig stilling vis à vis staten. Dette har kommet til uttrykk i en rekke kirkemøtevedtak, og KM viderefører denne prosessen i sin behandling av kirkemøtesaken om Den norske kirkes framtidige kirkeordning (KM-sak 05/2013).

Som det fremgår av KM-sak 05/2013 ønsker KM at Den norske kirke skal etableres som et eget rettssubjekt, atskilt fra staten. Videre ønsker KM at prestedtjenesten og de sentrale

og regionale kirkelige organer overføres til Den norske kirke, slik at disse ikke lenger er statlige ansatte og statlige organer. Dette kan gjøres innenfor dagens Grunnlov.

Kirkemøtet er som nevnt enig med utvalget i at likebehandlingsprinsippet er en viktig rettesnor i praktisk tros- og livssynspolitikk. Allikevel kan ikke KM se at dette prinsippet gjør det nødvendig å endre Grunnloven, som nylig er endret med unison politisk tilslutning.

KM vil i denne sammenheng vise til tidligere Kirkemøte- og Kirkerådsvedtak hvor det heter at en også etter en relasjonsendring mellom stat og kirke ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv.

Til utvalgets foreslåtte helt nøytrale lovgivningsmodell vil KM si at det kan tenkes enkelte områder der både staten og Den norske kirke ser seg tjent med at forholdet mellom staten og Den norske kirke fremdeles, og også etter en overgangsordning *reguleres særskilt*. Om dette skjer i form av et eget kapittel i en ny lov om trossamfunn eller i en ny kirkelov, er et rent praktisk spørsmål. Det er både *praktiske hensyn og Den norske kirkes store oppslutning i befolkningen* som kan gjøre dette til en egnet lovgivningsform også i fremtiden. Denne lovgivningsformen har i dag sin forankring i Grunnloven § 16. Det vises til at staten fortsatt kan ha behov for å gi Den norske kirke *særlige oppgaver*, som det bare er Den norske kirke – ved dens oppslutning i samfunnet, samt dens velutviklede struktur og landsdekkende tilknytning – som effektivt kan ivareta.

Pluralistisk samfunn

KM viser til sitt hørings svar på NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*, pkt. 1.1.3, hvor det bl.a. heter at

«Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer. Samtidig mener Kirkemøtet at befolkningens store oppslutning om Den norske kirke kan forsvare å opprettholde en særstilling for Den norske kirke. Men Kirkemøtet er seg bevisst at det er utfordrende å finne ordninger som gjør at en slik særstilling oppleves rimelig også av tros- og livssynsminoritetene.»

Norge er i dag et tros- og livssynspluralistisk land, og KM mener at det er et stort behov for en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk, som i større grad enn i dag tar hensyn til tros- og livssynsmangfoldet, blant annet ved å tilrettelegge bedre for en pluralistisk tros- og livssynsutøvelse i det offentlige rom og en bedre betjening i offentlige institusjoner. KM vil, samtidig som det i gitte tilfeller argumenterer for en særstilling for Den norske kirke, understreke at medlemmer tilhørende andre tros- og livssynssamfunn enn Den norske kirke bør ha et like godt tros- og livssynsmessig tjenestetilbud i offentlige sammenhenger som medlemmer av Den norske kirke.

Menigheter og ulike deler av Den norske kirke engasjerer seg på en aktiv måte i tros- og livssynsdialoger. I dialogene bygges det kjennskap og kunnskap, og en får gode og tillitsfulle kommunikasjonskanaler for å diskutere krevende problemstillinger av både politisk og religiøs karakter. KM oppfordrer menigheter og aktører i Den norske kirke til å fortsette sine dialoger med andre tros- og livssynssamfunn, og til å lytte og lære av deres erfaringer med hvordan det er å være tros- og livssynsminoritet i det norske samfunnet.

I det pluralistiske samfunnet vil Den norske kirke bidra med sine erfaringer og kompetanse, og ta del i samfunnsbyggende og integrasjonsfremmende dialoger og samarbeid på tvers av tros- og livssyn. KM vil oppfordre til størst mulig grad av praktisk samarbeid i lokalsamfunnene, slik at verken minoritet eller majoritet trenger å gå på akkord med seg selv.

KM påpeker at Den norske kirke vil fortsette med å ta samfunnsmessig ansvar både lokalt og nasjonalt, og invitere til og tilby sine rom og tjenester ved viktige hendelser. KM understreker også at ved mange slike anledninger vil det være naturlig å samarbeide med andre aktuelle tros- og livssynssamfunn, som det finnes gode eksempler på fra de siste årene.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det er på det nåværende tidspunkt ikke klart hvilke økonomiske eller administrative konsekvenser forslagene i utredningene vil gi for Den norske kirke.